

De Kleine ijsvogelvlinder in Heusden-Zolder

Thomas Lemmens,
Brugstraat 22 bus 1, B-3550 Heusden-Zolder.

De gemeente Heusden-Zolder heeft de Kleine ijsvogelvlinder geadopteerd. In tegenstelling tot wat de naam laat vermoeden is deze vlinder vrij groot en heeft hij prachtige kleuren.

Als favoriete leefomgeving verkiest de Kleine ijsvogelvlinder zonnige open vochtige plekken in grote loofbossen. Een andere vereiste voor de Kleine ijsvogelvlinder is het voorkomen van Wilde kamperfoelie, de waardplant voor de afzet van eitjes.

In Europa wordt een achteruitgang vastgesteld van het aantal populaties (Van Swaay, 2006). Deze achteruitgang zou grotendeels te wijten zijn aan een veranderd bosbeheer waardoor open plekken in de bossen en mantelen/of zoomvegetaties aan de bosranden verdwenen. De Kleine ijsvogelvlinder kwam vroeger in Vlaanderen vrij algemeen voor maar nu is hij vrij zeldzaam geworden. De huidige populatie is grotendeels in de Kempen te vinden.

De gemeente Heusden-Zolder koos op advies van de wetenschappelijke begeleidingscommissie voor de Kleine ijsvogelvlinder. Eerst opteerde de gemeente voor de Boomkikker maar na advies van de begeleidingscommissie werd overeengekomen dat de gemeente Diepenbeek beter geplaatst was om deze soort te adopteren. De gemeente staat echter achter het GALS-project en tracht extra inspanningen te leveren voor hun mascotte (Raf vanden Born, pers. med.).

Verwezenlijkingen

Terreinacties

Om de populaties van de Kleine ijsvogelvlinder

Foto: Ludo Goossens

te vergroten is geschikt beheer van bossen belangrijk. Het beheer van openbare bossen is in handen van de terreinbeherende overheid, het Agentschap voor Natuur en Bos of natuurverenigingen (Limburgs Landschap, Natuurpunt). Deze organisaties passen het principe van een ecologische bosbeheer toe dat ondermeer het creëren van open plekken, het dunnen van bosovergangen en het onderhoud van houtkanten inhoudt. Dergelijke maatregelen zijn gunstig voor het behoud van de Kleine ijsvogelvlinder.

Naast deze openbare bossen zijn er ook nog heel wat bossen in privé-handen zoals het Vogelzangbos. De Vlaamse Landmaatschappij sloot met de eigenaar van dit bos- en landbouwgebied een beheerovereenkomst 'aanleg van perceelsranden' af in het belang van de adoptiesoort. Deze overeenkomst laat toe om in de omgeving van de bossen van Vogelzang geschikte biotopen te creëren die kunnen dienen als voedselplaats en foerageergebied voor vlinders zoals de Kleine ijsvogelvlinder.

De akkers zijn omsloten door bos zonder dat er een echte overgang is van bos naar akker. Door aanleg van grasstroken kan die overgang wel geschapen worden. De perceelsranden met grasstroken vormen een twaalf meter brede zone die extensief beheerd wordt. Het grasruidenmengsel waarmee de grasstroken ingezaaid werden, bevat bovendien nectarplanten zoals klavers en luzerne die voor andere soorten kunnen dienen als voedselbron. De

Kleine ijsvogelvlinder heeft echter vooral zonnige bosranden nodig met kamperfoelie en struiken zoals lijsterbes en bramen, die echter eveneens kunnen ontwikkelen in dergelijke bosranden.

Er zijn ook plannen om in dit gebied in 2010 de overeenkomst "aanleg en onderhoud houtkanten" af te sluiten. De houtkanten zouden dan de verbindingen vormen tussen de verschillende bossen.

Communicatie

Het GALS-project en de adoptiesoort hebben in Heusden-Zolder zeer veel aandacht gekregen. Het project is ondermeer in de kijker gezet via de gemeentelijke website, het infoblaadje en op 'Kijk Heusden-Zolder' (TV Limburg). Naast deze communicatiekanalen werd ook een wandel/zoektocht rond de adoptiesoort gehouden (georganiseerd door het Regionaal Landschap Lage Kempen). Via deze acties wordt getracht een zo breed mogelijk draagvlak te creëren voor het behoud van de typische Limburgse biodiversiteit via de Kleine ijsvogelvlinder.

Monitoring

De Kleine ijsvogelvlinder inventariseert men best op zonnige dagen tijdens de piek van zijn vliegperiode, van half juni tot half augustus. Vooral langs braamstruwelen en op zonnige plekken langs vochtige bospaden is de waarnemingskans het grootst. Bij inventarisatie dient men ook rekening te houden met het

voorkomen van de waardplant Wilde kamperfoelie.

Op de onderstaande figuur wordt weergegeven waar de Kleine ijsvogelvlinder in het verleden is waargenomen en welke de potentiële leefgebieden zijn (Fourneau & Vanreusel, 2008).

In 2009 controleerde Thomas Lemmens in juli en augustus, de gebieden Schansbeemden, Waterloozen en Laambroeken waar in 2007 nog Kleine ijsvogelvlinders voorkwamen. Op geen enkele locatie werden ze gevonden. In de gebieden werd wel nog Kamperfoelie gevonden, maar in het gebied Laambroeken was het aantal nectarplanten laag. Ter hoogte van de Wei-

gersberg, werden wel drie volwassen exemplaren van de Kleine ijsvogelvlinder gevonden (figuur 1). Deze locatie wordt in Fourneau & Vanreusel (2008) echter gecatalogiseerd als een gebied waar de vlinder “waarschijnlijk afwezig” is. Een gebiedsdekkende inventarisatie om een correct beeld van het voorkomen van de vlinder in de gemeente te krijgen is dus zeker nodig.

Buiten deze gegevens hebben terreinbeherende overheden of verenigingen in 2009 (Limburgs Landschap, Natuurpunt, het Agentschap voor Natuur en Bos) binnen hun natuurgebieden in de gemeente Heusden-Zolder geen Kleine ijsvogelvlinders waargenomen.

Kansen en knelpunten

Op dit ogenblik hebben we een beperkt beeld van het voorkomen van de Kleine ijsvogelvlinder in Heusden-Zolder. Gericht en gestandiseerd onderzoek om de soort in kaart te brengen is dus dringend nodig. Vanuit dit onderzoek kan weldoordacht bepaald worden waar terreinacties moeten plaatsvinden. We hebben evenmin een duidelijk overzicht van de verspreiding van de waardplant Wilde kamperfoelie. Er is dus nood aan een gebiedsdekkende nulmeting (vegetatiekartering) om de effecten van genomen acties voor de bescher-

ming van de Kleine ijsvogelvlinder in te kunnen schatten. Limburgs Landschap en Thomas Lemmens plannen in het voorjaar van 2010 een gebiedsdekkende kartering van zowel de waardplant als de Kleine ijsvogelvlinder in het kader van een door de Europese Commissie gefinancierd project (SOLABIO). Verder zal in 2010 de populatie in de Weigersberg beter in kaart worden gebracht.

Conclusies

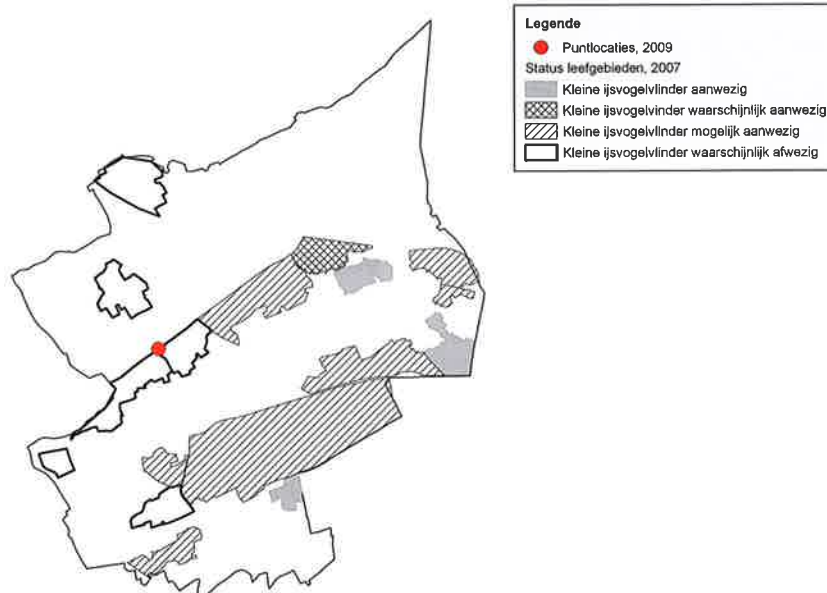
Ook in Heusden-Zolder neemt het draagvlak voor de bescherming van de lokale biodiversiteit toe en ondernemen terreinbeherende instanties acties (creëren open plekken, onderhoud houtkanten,...). Enkel gerichte monitoring laat op dit ogenblik op zich wachten. Daardoor is de bestaande verspreiding van de Kleine ijsvogelvlinder en zijn waardplant Wilde kamperfoelie in de gemeente onvoldoende gekend. Dit in kaart brengen is een belangrijke stap om soortgerichte acties te kunnen evalueren.

Referenties

- FOURNEAU, J. & W. VANREUSEL, (ed.), 2008. ACTIEPLAN HEUSDEN-ZOLDER. Kleine ijsvogelvlinder (Nr.20). Een uitgave van de provincie Limburg, D/2007/585755, 113 pp.
- VAN SWAAY, C.A.M., 2006. Basisrapport Rode Lijst Dagvlinders. Rapport VS2006.002, De Vlinderstichting, Wageningen, 130 pp.

Summary

The municipality of Heusden-Zolder adopted the white admiral (*Limenitis camilla*). This species lives in the forest, meaning proper management of forest is needed to protect this butterfly. The Agentschap voor Natuur en Bos and several Nature NGO, responsible for this management in Heusden-Zolder, all follow the rules of sustainable forestry, which is good for the white admiral. The butterfly received the necessary media attention in the local press and on local television. Standardized counts of the butterfly are missing, so no trends can be assessed.

Figuur 1. Verspreiding van de Kleine ijsvogelvlinder in Heusden-Zolder. De aangeduide gebieden zijn gebieden waar de soort in 2007 aanwezig was of waar de soort zou kunnen voorkomen (bron: Fourneau & Vanreusel, 2008). In 2009 vond Lemmens drie volwassen exemplaren op de Weigersberg.